

פנימי – בלתי מוגה

פּלּלּי תּוּרָה וּפּרָטִיָּה

להבנת ערכם של פרטי תורה ומצוותיה
במהלך ההתגדלות הרוחנית

שיעור מפי
הרב צבי ישראל טאו

ירושלים ת"ו
חשוון התשע"ה

החוברת יוצאת לאור ע"י
עמותת 'שירת ישראל'
ירושלים, ת.ד. 16445 מיקוד: 9116302
Shirat333@gmail.com

פתיחה

הרב זצ"ל מרבה באגרותיו לקרוא לתופשי התורה הצעירים שבארץ ישראל להעמיק בלימודי האמונה - "לקבוע מסכת ברחבה לכל המקצוע הגדול של תורת הלב והמחשבה, לכל הלכות הדעות שבתורה" (אגרות ראייה א, אגרת כז, עמ' כה-כו). שאיפתו של הרב היתה, שעל ידי לימוד אמונה מסודר ימצאו לנו - "אנשים העומדים בגודלם ממעל לאופק החיים הרגילים והמעשיים" (אדר היקר, עמ' ז). ההתגדלות האמונית אינה מסתכמת ברכישת ידיעות אמוניות חדשות בלבד, אלא עניינה התעלות האדם למדרגת חיים רוחנית חדשה. אדם העסוק בלימודי אמונה עיניו צופות אל האידיאל האלוקי, שאיפותיו מתגדלות, רצונו מתעלה וכל מניעי חייו מזדככים.

אמנם, כאשר מעמיקים בלימוד אמונה ללא הכנה ראויה וכלים מתאימים - ישנן מספר סכנות. אחת מהסכנות הינה עזיבה או זלזול בקומה הרוחנית הבסיסית והפשוטה של לימוד התורה, קיום המצוות ותיקון המידות. לכן הרב, שהינו הקורא הגדול להעמקת האמונה בדורנו, והינו המברר הגדול של כל ענייני תחיית החיים הלאומיים - הוא גם המלמדנו את הזהירות הצריכה להיקבע בנפשנו כאשר אנו מתגדלים לשאיפות אידיאליות נישאות.

וכך אומר הרב (שמונה קבצים, קובץ א, סעיף קלח, נדפס גם באורות הקודש

ג, עמ' שכא):

”כשאדם הולך על פי תומת חינוכו, עומד במצב הפשטות של אמונה וסדר מוסרי, מחובר ביראת העונש ואהבת שכר בתור דבר העיקרי הגורם לכל סיבוב החיים הרוחניים שלו, כל המעשים הטובים והמדות הטובות יונקים אז משורש קטן ושפל זה.

כיון שהוא מתעלה, הרי הוא מתחיל לפקח את עיניו, להכיר את הטוב והאור באמתת עצמם, שוכח הוא מעט את עצמו, את פרטיותו, והריהו מכניס את עצמו יותר בחיי הכלל, הטוב הכללי מחל הוא לקחת את לבבו. ומתוך הדליגה הרוחנית הזאת, שהוא דולג מתוך החוג המוגבל באהבת עצמו הצרה אל אהבת הכלל הרחבה, הוא עלול לאבד קניינים, שהם אמנם לכאורה קטנים, אבל באמת נכבדים הם מאוד. סדרי חיים טובים, שהם מושרשים יפה בהליכותיו, בסדרי האמונה, מתאימים הם כולם דוקא אל העליוניות שבמטרה של אהבת הכלל, אבל לא קל הוא הדבר להכיר את כל התוים המדויקים בתוך ההתרוממות הרוחנית הכללית.

אבל כמה שקשה היא עבודה זו בהתחלתה, מוכרחת היא, כי אם יהיה האדם מאבד את הרשמים המעשיים כפי דייקנותם, מטשטש הוא בזה את הסגנון היותר חזק שבחיי המעשה, שהוא הבסיס לחיי הרוח היותר רוממים. ומפני שפוגם הוא בעבריות מעשית את האידיאלים הנשאים, שהם המגמות האחרונות של מעשה התורה והמצוה, אף על פי שהוא איננו מרגיש ביחושן של המחשבות העדינות ברוממות עזן עם המעשים הללו, מכל מקום כך היא המדה שהנשמה נפגמת, האידיאלים מתרחקים

בהוייתם המציאותית מההכרה הנפשית הפנימית, כלומר ממהות החיים של הנפש, שהיא כבר שברה את הבסיס המעשי שלהם, ובזה כבר מתקצצות הכנפים, והמעוף הנשמתי לגודל ושיגוב עליון, מתחלש הוא בתוכיותו. יכול להיות שיהגה, שיחשוב יצייר וידמה, שהוא עדיין שט בעולמות אציליים, שהוא שואף לאידיאלים רמים, אבל הכח הפנימי מסולק הוא ומטומטם על ידי הטמטום המעשי. והמסגרת המעשית, שהיתה בטוחה כל כך בהשתמרותה, בהיות כל הנשמה קשורה למרכז של שכר ועונש, בלא התנשאות אידיאלית וחפץ של הכרה פרטית כלל, נעשית רפויה אחרי ההתרוממות אל עולם האצילות הנפשית וההכרה השכלית.

אשר על כן ההכרח מעיק, שכשם שהתעלתה הנפש להיות חיה חיי הכרה בכללותה, השאיפה של חיי הרוח, כן תעמיק עוד יותר בחיפוש רוחני, עד אשר תבא לאותו המצב שהמקור הכללי של השאיפה האידיאלית יגלה לפניו את כל מכמניו, והקישור הפנימי לפרטיות הדייקנות של ארחות החיים המעשיים, שהוא עומד הכן על בסיסו בימי הקטנות, ישאר על עמדו, ועוד יותר הידור וחמדת קודש בימי הגדלות, בעת ביכור המחשבה האצילית העליונה, אשר האמת של שכר ועונש לא יהיה עוד הגורם העיקרי בדחיפת החיים המוסריים, כי אם התשוקה האידיאלית לחיים שיש בהם תוכן מדעי ומוסרי במלא מובנו".

פרק זה בדברי הרב מיוחד מאוד בתוכנו ובסגנונו. ספר מוסר שלם מקופל במאמר מיוחד זה, וחשוב לעסוק בו על מנת שנוכל לבנות את נפשנו בצורה נכונה ואמיתית. הרב מאריך בפרק זה לעקוב אחר השלבים של ההתעלות הרוחנית של האדם, ולבאר את המצבים הפסיכולוגיים המתלווים למעבר מקטנות לגדלות רוחנית. הרב מברר

מה עלולות להיות הטעויות הרוחניות שיבלבלו את האדם בדרך התעלותו, מה נדמה לאדם שמתחולל בתוך נפשו, ומהם באמת התהליכים המתרחשים בנפשו. אריכות הדברים בפרק זה חיונית מאוד, מפני שהמטרה בלימוד ענייני הרוח הגדולים אינה רק לדעת אותם, אלא לחיות אותם ולקיימם, לכן חשוב לעשות את החשבון ולפרט את השלבים של ההתעלות הנפשית ואת התופעות העלולות לפקוד את האדם העולה במעלות הרוחניות, כדי שלא יטעה לומר על הטוב - רע ועל הרע - טוב.

דברי הרב המלאים בעניינים כלליים עליונים - כאשר עוסקים בהם בחוסר ההעמקה הראויה, עלולים הם לגרום לטעויות ובלבולים, לכן בפרק זה הרב מקנה לנו כלים כיצד עלינו להתקדם באופן מעשי בדרך הגדולה שאליה הוא מרומם אותנו. הרב בונה עבורנו 'מעקה רוחני' על מנת שבעלותנו לגובהם של המושגים הרוחניים העליונים - לא נפול בנופלים.

החינוך התמים

"כשאדם הולך על פי תומת חינוכו", לאור החינוך התמים שקיבל בימי ילדותו בתלמוד-תורה, והוא "עומד במצב הפשטות של אמונה וסדר מוסרי", מעמד חייו הרוחניים הינו פשוט וישר, אמונתו תמימה והוא עסוק בקיום התורה והמצוות ובתיקון המידות בתום לב. במצב זה, בדרך כלל, האדם "מחובר ביראת העונש ואהבת שכר, בתוך דבר העיקרי הגורם לכל סיבוב החיים הרוחניים שלו". המניע העיקרי של שקידתו בתורה ודקדוקו במצוות הוא הדאגה לגורלו האישי - הרצון לשכר והפחד מעונש, הן בעולם הזה והן בעולם הבא. "כל המעשים

הטובים והמדדות הטובות יונקים אז משורש קטן ושפּל זה". זוהי על פי רוב נקודת המוצא הנפשית של כל אדם, בראשית דרכו הרוחנית.

התגדלות לתפיסה כללית

"כיון שהוא מתעלה, הרי הוא מתחיל לפקח את עיניו" - את עיני הדעת שלו. מתפתחת בו הבנה פנימית, כי יש לעבודת ד' ולמעשה המצוות משמעות אידיאלית. הוא מתחיל "להכיר את הטוב והאור באמת עצמם" - להכיר את הטוב המוסרי ואת האור, כלומר את האמת שבמצוות התורה מצד ערכן העצמי. אדם המקיים את התורה מכח התקווה לשכר והפחד מן העונש בלבד, כל מעשיו נובעים מדאגתו לגורלו האישי בלבד, ואין לו שום זיקה לתוכן הפנימי-הרוחני של המצוות. אך כשהאדם מתגדל, הוא מתחיל להבין שיש ערך אידיאלי לתורה ולמצוות. "שוכח הוא מעט את עצמו, את פרטיותו", אין הוא עסוק רק בגורלו האישי, "והריהו מכניס את עצמו יותר בחיי הכלל". הוא מתחיל לדאוג את דאגת הכלל, חפץ בשלומו ובטובתו, ופועל למען טובת הכלל שתצמח במהרה - "הטוב הכללי מחל [מתחיל] הוא לקחת את לבבו". מאודם הדואג רק לשלומו ולרווחתו האישיים, הוא הופך לאדם אידיאליסט המסור לטובת הכלל, והרצון להיטיב לכלל, נהיה המניע העיקרי של חייו.

מבואר בדברי הרב כי קטנותו של האדם מתבטאת בכך שהוא עסוק אך ורק בגורלו האישי, ואילו גדלותו היא בכך שהוא נעשה כללי. הרב עומד על נקודה זו ב'מוסר הקודש' (עמ' קמז):

"האדם צריך להחליץ תמיד ממסגרותיו הפרטיות, הממלאות את כל מהותו, עד שכל רעיונותיו סובבים תמיד רק על דבר גורלו הפרטי, שזהו מוריד את האדם לעומק הקטנות, ואין קץ ליסורים

גשמיים ורוחניים, המסובבים מזה. אבל צריך שתהיה מחשבתו ורצונו, ויסוד רעיונותיו נתונים להכללות, לכללות הכל, לכללות העולם, לאדם, לכללות ישראל, לכל היקום. ומזה תבסס אצלו גם הפרטיות שלו בצורה הראויה.

וכל מה שהתפיסה הכללית היא יותר חזקה אצלו ככה תגדל שמחתו, וככה יזכה יותר להארת האור האלהי, כי שם מלא חל על עולם מלא, ולית שכינתא שריא באתר חסיר, וכיון דבאתר חסיר או פגים לא שריא, איך תשרה באתר שהכל נטול וחסר, ואין שם כי אם נקודה דלה מצערה ואפסית, שהיא הפרטיות האנכית לבדה".

הסכנה שבהתגדלות

הרב מדגיש כי על אף שהתעלותו של האדם ממדרגת חיים פרטית למדרגת חיים כללית הינה חיובית ורצויה, עלולה להתפתח מכך בעיה רוחנית, שעלינו להיות מודעים אליה ולשים לב שלא נכשל בה. "ומתוך הדליגה הרוחנית הזאת שהוא דולג, מתוך החוג המוגבל באהבת עצמו הצרה אל אהבת הכלל הרחבה, הוא עלול לאבד קניינים, שהם אמנם לכאורה קטנים, אבל באמת נכבדים הם מאוד", כתוצאה מההתעלות הנפשית, מתפיסה פרטית לתפיסה כללית, עלול אדם זה, שהפך ל'כללי' ואידיאליסט, לזלזל ולמַעַט בערכם של 'קניינים קטנים', למרות שבאמת הם עניינים מהותיים מאוד. ומהם אותם 'קניינים קטנים' שהאדם עלול לזלזל בהם? מדברי הרב בהמשך מתבאר כי כוונתו היא להנהגת החיים ה'פשוטה' של שקידת התורה ודקדוק במעשי המצוות לפרטיהם. 'הקניינים הקטנים' הם דברים קדושים מאוד, אך הם נקראים 'קטנים' ביחס לשאיפות הגדולות והנשגבות של מדרגת החיים

הכללית. הגמרא במסכת סוכה (כה, א) משבחת את רבן יוחנן בן זכאי בכך שלא הניח 'דבר גדול ודבר קטן' שלא עסק ועיין בהם. הגמרא מבארת כי 'דבר גדול' - זהו מעשה מרכבה, 'דבר קטן' - אלו הוויות אביי ורבא. כאשר השאיפה לגדלות גורמת לאדם חוסר תשומת לב כלפי העניינים הפרטיים והקטנים, הוא עלול לאבד את סדרי החיים המתוקנים, בין הסדרים המעשיים של מצוות התורה ובין הסדרים המידותיים שהיו קנויים לו מתוך חינוכו התמים.

ישנם פעמים שאדם המתגדל לתפיסה רוחנית כללית, מרגיש כי סדרי החיים של מעשי המצוות ועבודת המידות אינם מתאימים למדרגתו החדשה. אך אמיתתה של תורה מורה לנו כי באמת אורחות החיים ה'פשוטים', "סדרי חיים טובים", של קיום התורה והמצוות הנמצאים בחינוך ה'פשוט' "שהם מושרשים יפה בהליכותיו, בסדרי האמונה", הם באמת "מתאימים הם כולם דוקא אל העליוניות שבמטרה של אהבת הכלל". כל דקדוקי המצוות מתאימים ושייכים באמת לתפיסה הכללית, יותר מאשר להנהגת חיים הנובעת מאמונה פשוטה. המצוות כולם מכוונות וקשורות בקשר אמיץ דווקא אל הצד העליון והמרומם של אהבת הכלל.

סיבת ההתרשלות בדקדוק המצוות כשמתגדלים לתפיסה כללית

אם כן, נשאלת השאלה: אם סדרי החיים הללו כל כך מתאימים למדרגה הכללית, מדוע קיימת תופעה שאנשים כלליים, הדואגים לטובת הכלל ועוסקים בעניינים כלליים ונשגבים, נחלשים בקיום פרטי המצוות?